

*«Вірю не спільку в себе,
спільку у твоїх героїв»*

Методичні поради до 80-річчя від дня народження
Володимира Рутківського

Київ – 2017

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

*«Вірю не спільку б себе,
спільку у твоїх героїв»*

Методичні поради
до 80-річчя від дня народження
Володимира Рутківського

Київ – 2017

ББК 78.387.38:84

УДК 027.625

В 52

Відповідальна за випуск: А.І. Гордієнко
Автор-укладач: Ю.В. Осадча
Літературний редактор: О.А. Кадькаленко

«Вірю не стільки в себе, скільки у своїх героїв»: метод. поради до 80-річчя від дня народження В. Рутківського / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Ю. В. Осадча. — Київ, 2017. — 40 с.

Методичні поради містять інформацію про життя і творчість відомого українського дитячого письменника Володимира Рутківського. У додатках подано розробки заходів з популяризації його творчості. Видання адресовано фахівцям бібліотек для дітей і педагогам.

© Національна бібліотека України для дітей

Зараз його називають джуурою або характерником української дитячої літератури. І якщо «джура» звучить дещо неточно (бо за плечима, як у сталого козака, і віку, і досвіду!), то друга характеристика б'є у ціль! Чим же ще, як не чаклунством-характерництвом, пояснити той факт, що Володимир Григорович Рутківський, за власними ж словами «з року в рік щодня горблячись над письмовим столом», здобув на схилі літ справжню славу живого класика? Жарти жартами, а літературний доробок письменника, який у 2017 році відзначає своє вісімдесятиріччя, не може не викликати поваги. Поезія для дітей і дорослих, казки і повісті, нариси, історичні твори, — література на будь-який вік і смак.

Народився Володимир Рутківський 18 квітня 1937 року у селі Хрестителево на Черкащині у вчительській родині. Довгий час приховував своє шляхетське походження з боку батька, добре розуміючи, що за такий факт радянська влада по голівці не погладить. Спогади покаліченого війною дитинства згодом лягли в основу повісті «Потерчата». Проте дитячі роки, попри все, все одно згадував з усмішкою: «...До мене пригоди приставали, мов реп'яхи до Жучка...».¹ Закінчивши Одеський політехнічний інститут, працював на суперфосфатному заводі, а з кінця 1960-х років — журналістом на обласному радіо і у газеті «Одесские известия». Але одеситом так і не став: неповторний колорит приморського міста ані найменшим чином не відбився ні на його світогляді, ні на творчості.

Розпочинав Володимир Рутківський як поет, а для дітей вирішив писати із дещо меркантильною метою: сподівався, що свободи для творчості буде більше! Та ба! У розповіді про дружбу дорослого із дівчинкою (повість «Ганнуся») побачили мало не розтління неповнолітніх, з приводу казки «Бухтик із тихого затону» зчинили галас: мовляв, народ бореться із релігією, а ви нам підсовуєте усяку чортівню! Довелось перекладати власні книги російською мовою і видавати їх у Москві, де видавці виявилися сміливішими і розумнішими, а книга «Гості на мітлі» лише у 1988 році з великими труднощами («Чому я, український письменник, не можу видавати власні книги рідною мовою?») побачила світ у «Веселці». Не кращою виявилася і ситуація у незалежній Україні: повість «Сторожова застава», опубліковану у 1991 році у журналі «Однокласник», Володимир Григорович видав лише через десять років, і то власним коштом. (У

¹ Рутківський В. «Усе пережите в дитинстві неминуче відбивається на психіці дорослого» / Розпитувала О. Купріян // Varabooka: Простір української дитячої книги. — Режим доступу: <http://www.varabooka.com.ua/volodimir-rutkivs-kij-use-perezhite-v-ditinstvi-neminuचे-vidbivayet-sya-na-psihitsi-doroslogo/>. (дата звернення: 12.06.2017). — Заголовок з екрану.

2002 р. повість отримала премію ім. Лесі Українки). Але на схилі літ доля виявилася прихильною до автора: знайомство із Іваном Малковичем та видавництвом «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» стало початком другого народження Володимира Рутківського як літератора. Рукопис «Джур козака Швайки» видавець спершу дав почитати своєму синові, і висновок був незаперечний: «Тату, це буде найкраще з того, що ти видавав!». Слова виявилися пророчими: «Джури» завоювали одразу щирю любов малих і великих читачів і захоплення критиків, за цей роман Володимир Рутківський єдиний із дитячих письменників отримав Шевченківську премію, з легкої руки видавця, який підбивав автора на продовження, книга переросла у тетралогію, «Джури» увійшли у шкільну програму, привернули до себе увагу українських кінематографістів (студія «Star Media» розпочала у 2016 році зйомки фільму за мотивами роману), «Джури», нарешті, дали зелене світло написаним раніше відомим і невідомим творам: були перевидані «Ганнуся» та її продовження «У гості до лісовика» («Намети над річкою»), «Бухтик із тихого затону», «Гості на мітлі», «Сторожова застава», «Сині Води», «Потерчата».

Книги Володимира Рутківського, а також літературу про його життя і творчість можна представити на виставці-портреті «Галактика Володимира Рутківського» (додаток 1.1) для читачів-учнів 5-9 класів. Щоб дати читачам можливість якомога глибше ознайомитися із життям та творчістю автора «Джур козака Швайки», радимо розмістити на цій виставці матеріали, присвячені біографії та творчій спадщині письменника. Його казки, повісті і романи як за тематикою, так і за майстерністю легко стають в один ряд на золоту полицю дитячої літератури. Враховуючи такий факт, рекомендуємо оформити виставку книжкових асоціацій «Стали поруч, або Рівний серед рівних» (додаток 1.2), популяризуючи при цьому творчість Володимира Рутківського у контексті української та світової літератури для дітей. Також доречним буде проведення біля цієї виставки численних бліц-турнірів, вікторин, інших літературних ігор, які не потребують великої підготовки (додаток 2). А для тих, хто хоче серйозно позмагатися у знанні героїв та подій книг письменника-характерника, бібліотекарі можуть підготувати літературні пазли «Казковий калейдоскоп» за повістями «Бухтик із тихого затону» та «Гості на мітлі» (додаток 3, для учнів 1-4 класів), літературне лото «Історія, фантастика, пригоди!» (додаток 4) та поетичне «Поле чудес» (додаток 5). Два останні заходи адресовані учням 5-9 класів.

Про будь-яку книгу Володимира Рутківського можна сказати одним словом: відкриття. Відкриття не лише забутих сторінок і «білих плям» історії, а насамперед — таємниць людської душі. Дружба Ганнусі і

Костя Петровича переконує як і героїв, так і читачів, що діти — теж цікаві особистості, а дорослі — зовсім не зануди, а рівноправні товариші ігор та серйозних справ. Важко забути підтверджені як і казкою, так і самим життям афоризми чудового Бухтика («Як чудово жити на світі, коли знаєш, що ти комусь потрібен») та нещасної баби Яги із повісті «Гості на мітлі» («Яке то неймовірне щастя, бути просто людиною»). Відкриває для себе історію Київської Русі, опинившись у минулому, п'ятикласник Вітько Бубненко, а повернувшись у двадцяте століття, відчуває та усвідомлює нерозривний зв'язок поколінь. «Сторожова застава» та й герої «Синіх Вод», або тетралогії про джур, не лише показують сучасним підліткам яскраво намальовані картини минулого, а вчать найголовнішому — любові до рідної землі, справжній дружбі та взаємодопомозі. Про історичну прозу Володимира Рутківського варто сказати окремо. До жанру «історична» можна впевнено додати: і пригодницька, і фантастична. З одного боку, це побудова власної історичної концепції — не дарма автор висуває свою версію щодо походження богатиря Іллі Муромця, відкриває забуту сторінку боротьби нашого народу із Золотою Ордою (битва на Синіх Водах), звертається до витоків такого феномену народного лицарства, як козацтво (і зокрема до характерництва як однієї із найбільших загадок). З іншого — не приховує те, що його «Сторожова застава», тетралогія «Джури», а особливо роман «Сині Води» — не так історична, як міфотворча проза. «Моїм співгромадянам теж хочеться врешті-решт обіпертися бодай на якусь державницьку твердь. І ми, ті, хто дотичний до української культури, повинні дати бодай координати цієї тверді. Мої координати – битва на Синіх Водах, триумфальна з'ява українського козацтва та відновлення Володимиром Мономахом могутності Київської Русі. На моє переконання, саме вони найбільш яскраво свідчать, що наші предки вміли з честю виходити з найскладнішого становища. А коли можуть предки, то чому не спробувати нам?... Із півроку тому в моїй улюбленій «Україні молодій» з'явилася по-снайперському прицільна стаття Костянтина Родика «Лавреат-міфотворець», де він проводить несподівану для мене паралель між В. Рутківським і Г. Сенкевичем: «Польський класик створив по суті міф Речі Посполитої: яскравий, захопливий, величний... Тим самим займається і Рутківський. Україна, яку він описує – вітальна, енергетична, переможна, – це країна, в якій хочеться жити бодай родовою пам'яттю».² Отже, Володимир Рутківський не так досліджує

² Володимир Рутківський: «Дитячого письменника «жаба» не душить» / Розмовляв В. Панченко // ЛітАкцент. — 2012. — 8 квіт. — Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/04/18/volodymyr-rutkivskyj-dytjachoho-pysmennyka-zhaba-ne-dushyt/> (дата звернення: 27.06.2017)

історію (його історичні версії мають право на існування, але все ж таки це не істина в останній інстанції), як виховує історією. Виховує пристрасно, цікаво, захоплююче. Тому героями «Джур» та «Синіх Вод» є підлітки, а найбільш вдячну читацьку аудиторію складають ровесники Санька і Грицька, Тимка, Зейнули і Петрика, Демка і Телесика. Для читачів-учнів 8-9 класів рекомендуємо підготувати усний журнал «Історія від Володимира Рутківського: від Русі до України» із сторінками: «Ілля Муромець: український богатир і канонізований святий», «Битва на Синіх Водах: Що? Де? Коли?», «Характерники: хто вони такі?», «Від хана до козака: історія Мамая». Проведення такого заходу сприятиме не лише популяризації історичної прози Володимира Рутківського, але й глибшому пізнанню власної історії.

Якщо Всеволод Нестайко позначив на літературній карті Васюківку, то Володимир Рутківський зробив героєм своїх книг Воронівку (реальний прототип — село Велика Буримівка на Черкащині). До Воронівки привозить Кость Петрович малу Ганнусю, воронівські школярі, відпочиваючи у лісі, переживають зустрічі із вигаданими та реальними небезпеками («Ганнуся. У гості до лісовика»), Воронівка є місцем дії «Сторожової застави», «Синіх Вод», «Джур козака Швайки». Використавши героїв та події даних творів, для читачів-учнів 5-6 класів можна провести літературну подорож-фантазію «Незвичайні канікули у Воронівці: подорож у часі» (додаток 6).

... В одному із інтерв'ю Володимир Рутківський чітко висловив своє творче кредо: «... Коли твердо знатимеш, що є добро, а що зло, — можна братися до власної творчості»³. Його книги — для тих, хто вірить у дива і прагне пригод, хто хоче пізнати свою історію і відшукати власне коріння, хто любить Україну і вірить у її майбутнє.

3 <http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=1147>

СХЕМИ КНИЖКОВИХ ВИСТАВОК

Додаток 1.1

Талантика Володимира Рутківського
 Книжкова виставка-портрет до 80-річчя
 В. Рутківського

I. Планета «Казкова». Дива – поруч...

*Бухтик уважно подивився на хлопчика, і
 вперше за цілий день його очі трохи повесе-
 лішали.*

*— Як чудово, — втішено зітхнув він. — Як
 чудово жити на світі, коли знаєш, що ти комусь
 потрібен!*

В. Рутківський. «Бухтик з тихого затоу».⁴

Марченко Н. Співець вилюднення та вивільнення : огляд життя і творчості Володимира Рутківського / Н. Марченко // Дивослово. — 2014. — № 11. — С. 15-21.

Рутківський В. Бухтик з тихого затоу : каз. повість для дітей / В. Рутківський ; худож. Р. Попський ; ред. І. Малкович. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. — 239 с. : іл.

Рутківський В. Гості на мітлі : повісті-казки / В. Рутківський ; худож. Р. Безп'ятов, Г. Філатов. — Київ : Веселка, 1988. — 288 с. : іл.

Рутківський В. Текст має бриніти, мов дзвін : чудовий дитячий письменник Володимир Рутківський : соковиті спогади про дитинство і «рецепти» книжок, що розходяться, як гарячі пиріжки / В. Рутківський // Освіта України. — 2014. — 3 листоп. — С. 12.

Рутковский В. Бухтик из тихой заводи : повесть-сказка / В. Рутковский ; рис. С. Былинского. — Москва : Дет. лит., 1981. — 111 с. : іл.

Шупта Д. Вічна дитинність творення : постать / Д. Шупта // Слово Просвіти. — 2016. — 31 берез.-6 квіт. — С. 10-11.

⁴ Рутківський В. Бухтик з тихого затоу. — К, 2012. — С.237

II. Планета «Воронівка». Незвичайні канікули.

— Де це тебе, друже мій, стільки носило?
В цирку виступав, чи бився із псами-лицарями?
— З половцями, — механічно відповів Вітько.
В. Рутківський. «Сторожова застава»⁵

Рутківський В. Ганнуся : весела пригод. повість / В. Рутківський ; іл. І. Ключковської ; обкл. З. Базилевич. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2014. — 253 с. : іл. — (Обережно: дівчатка!).

Рутківський В. Ганнуся. У гості до лісовика : весела пригод. повість / В. Рутківський ; іл. І. Ключковської ; обкл. З. Базилевич. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2014. — 229, [1] с. : іл. — (Обережно: дівчатка!).

Рутківський В. Канікули у Воронівці : повісті / В. Рутківський ; худож. Г. Лотиш. — Одеса : Маяк, 1989. — 175 с. : іл.

Рутківський В. Сторожова застава : повість-легенда / В. Рутківський ; Худож. Н. Білоус. — Одеса : Друк, 2001. — 203 с. : іл.

Рутківський В. Сторожова застава : повість із життя Київської Русі / В. Рутківський ; худож. М. Паленко. — Вид 2-е. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. — 304 с. : іл.

Рутковский В. Аннушка : повесть / В. Рутковский ; рис. Р. Вольского. — Москва: Детская литература, 1977. — 111 с. : іл

III. Планета «Козацька». Слава джуром!

—... Ото зустрів я цих хлопців у степу...
Гарні козаки виростуть з них!.. Розумієте, Грицик, ну... такий же сирота, як і я. То ж нехай, гадаю, мені за брата буде.

— За джуру, — уточнив дід Кудьма. — Зброю чистять, за конем доглядають. А їх за це вчать козацької справи.

— Ай, справді! Як же я сам не докумекав? Це навіть краще, ніж брат, — він погладив скуйовджену Грицикову голову. — А от з Саньком... Заради нього я до вас, діду, й приїхав. Він радше вашим джуурою міг би бути.

В. Рутківський. «Джури козака Швайки»⁶

5 295

6 Рутківський В. Джури козака Швайки. — К., 2007. — С.254

Беляєва М. Автор дитячої книжки здобув Шевченківську премію : цьогорічним лауреатом став Володимир Рутківський з трилогією «Джури» / М. Беляєва // Хрещатик. — 2012. — 14 лют. — С. 7.

Рутківський В. Джури і Кудлатик : 4-й роман тетрології «Джури козака Швайки» / В. Рутківський ; худож., обкл., титул М. Паленко. — Вид. 2-е. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2016. — 270, [1] с. : іл.

Рутківський В. Джури і підводний човен : заключ. ч. трилогії «Джури» / В. Рутківський; худож. М. Паленко. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2010. — 400 с. : іл.

Рутківський В. Джури козака Швайки : [перша кн. з трилогії «Джури»] / В. Рутківський ; худож. М. Паленко. — Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2007. — 432 с. : іл.

Рутківський В. Джури-характерники : [друга кн. трилогії «Джури»] / В. Рутківський ; ілюстр. М. Паленка. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009. — 447 с. : іл.

Рутківський заснував власну премію – «Джури» // Україна молода. — 2013. — 23 квіт. — С. 12.

Суховецький М. Характерник Рутківський / М. Суховецький // Бібліотечка «Дивослова». — 2012. — № 1. — С. 48-50. — Рец. на кн.: Рутківський, В. Джури-характерники : роман / В. Рутківський. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009.

IV. Планета «Історична». Розлилися Сині Води на всю Україну...

Боброк озирнувся. От і все. Битва, що почалася під Торговицею, закінчилася тут, на дикому полі, порослому тернами та тирсою. Мине рік, другий — і жодна людина не здогадається, що саме трапилось тут. Хіба що трави деякий час будуть пишніше на місці поховань...

В. Рутківський. «Сині Води»⁷

Марченко Н. «...Я намагаюся обирати ті сторінки нашої історії, яких ще ніхто не перегортав» : книгознавча розвідка за історичною прозою Володимира Рутківського / Н. Марченко // Укр. мова й л-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2011. — № 1-2. — С. 124-146.

Рутківський В. Сині Води : іст. роман / В. Рутківський ; вступ. сл. І. Андрусяка ; іл. О. Кіналя. — Тернопіль : Навч. кн. — Богдан, 2015. — 436, [1] с. : іл. — (Світовид : бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах. Сер. 3. Література 20 століття).

⁷ Рутківський В. Сині Води. — Тернопіль, 2015. — С.420

Рутківський В. Сині Води. 1 ч. трилогії : Двобій з тінню / В. Рутківський. — Київ : Зелений Пес, 2004. — 189 с. — (Під партою. Географія).

Рутківський В. Сині Води. 2 ч. трилогії : Вогонь до вогню / В. Рутківський. — Київ : Зелений Пес, 2004. — 189 с. — (Під партою. Хімія).

Рутківський В. Сині Води. 3 ч. трилогії : Стріли під сонцем / В. Рутківський. — Київ : Зелений Пес, 2004. — 188 с. — (Під партою. Політологія).

Фіалко Д. Дитяча дорослість : у своєму романі «Сині Води» Володимир Рутківський доводить, що художня правда часом переконаливіша, ніж історичний факт / Д. Фіалко // Україна молода. — 2011. — 18 жовт. — С. 13.

V. Планета «Доля». Потерчатко. Казкар. Поет. Характерник.

Обпікає пошерхлі губи

Споловілий, гіркий полин.

Мій Івасику,

Друже любий,

Із дитинства мого прилинь.

В. Рутківський. «Івасик-Телесик»⁸

Рутківський В. День живої води: поезії / В. Рутківський. — Черкаси, 2005. — 140 с.

Рутківський В. Володимир Рутківський: «Вірю не стільки в себе, скільки у своїх героїв» / В. Рутківський ; запитував Сергій Козак // Літ. Україна. — 2012. — 17 трав. — С. 6.

Рутківський В. Потерчата : дит. сповідь перед дорослими, які так нічому й не навчилися : повість / В. Рутківський. — Одеса : Астропринт, 2008. — 159 с. : портр.

Рутківський В. Потерчата : дит. сповідь для дорослих, які так нічому й не навчилися / В. Рутківський ; худож. В. Якубовський ; обкл. Р. Крамара. — Тернопіль : Богдан, 2013. — 256 с. : іл.

Марченко Н. Володимир Рутківський: тексти доли : біогр. нарис / Н. Марченко ; НАН України ; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського ; обкл. В. Басалиги. — Тернопіль : Навч. кн. — Богдан, 2014. — 432 с. : [8] окр. арк. іл., фотоіл. — Пристат. бібліогр.

⁸ Рутківський В. День живої води. — Черкаси, 2005. С.91.

Стали перуч, або Рівний серед рівних

Книжкова виставка до 80-річчя Володимира Рутківського
Для читачів-учнів 5-9 класів

Звернення до читачі.

Дорогий друже! Якщо ти віриш, що персонажі казок можуть бути твоїми друзями... якщо хочеш познайомитися із кмітливими та веселими дівчатами... якщо тебе зацікавлять долі твоїх ровесників в різні історичні епохи... — то до твоїх послуг книги Володимира Рутківського та інших письменників!

I. Нестрашна казкова сила : («Бухтик із тихого затону», «Гості на мітлі»)

Близнець В. Жень і Синько : повість / В. Близнець ; іл. М. Левчишина. — Київ : Молодь, 1974. — 191 с. : іл.

Королів-Старий В. Нечиста сила : казки / В. Королів ; худож., обкл. К. Лавро. — Київ : Знання, 2016. — 191 с. : іл. — (Скарби).

Пройслер О. Водяничок : Казки / О. Пройслер ; пер. з нім. В. Василюка ; худож. С. Кім. — Київ : Веселка, 1981. — 176 с. : іл.

Пройслер О. Маленька Баба-Яга / О. Пройслер ; іл. І. Розенфельда ; пер. О. Іванової. — Харків : Ранок-НТ, 2003. — 127 с. : іл. — (Веселі пригоди).

Рутківський В. Бухтик з тихого затону : каз. повість для дітей / В. Рутківський ; худож. Р. Попський ; ред. І. Малкович. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. — 239 с. : іл.

Рутківський В. Гості на мітлі : казк. повість / В. Рутківський ; іл. І. Михайлян. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2016. — 239 с. : іл.

II. Обережно – дівчатка! («Ганнуся. У гості до лісовика»)

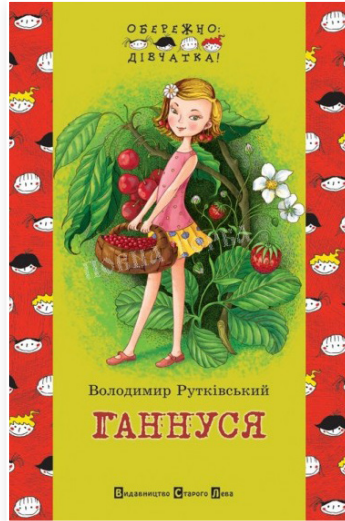
Койн І. Дівчинка, з якою дітям не дозволяли дружити / І. Койн ; пер. із нім. Ю. Бадзьо ; худож. Є. Двоскіна. — Київ : Махаон-Україна, 2012. — 159 с. : іл. — (Весела компанія).

Пивоварова І. Про що думає моя голова : оповід. й повісті / І. Пивоварова ; худож. В. Долгов ; пер. з рос. І. Андрус'як. — Київ : Махаон-Україна, 2010. — 239 с. : іл. — (Весела компанія).

Русіна О. Сестричка : мал. повість / О. Русіна ; ілюстр. О. Мазур. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2011. — 195 с. : іл. — (Обережно: дівчатка!).

Рутківський В. Ганнуся : весела пригод. повість / В. Рутківський ; ілюстр. І. Ключковської. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2012. — 253 с. : іл. — (Обережно: дівчатка!).

Рутківський В. Ганнуся. У гості до лісовика : весела пригод. повість / В. Рутківський ; іл. І. Ключковської ; обкл. З. Базилевич. — Львів : Вид-во Старого Лева, 2014. — 229, [1] с. : іл. — (Обережно: дівчатка!).

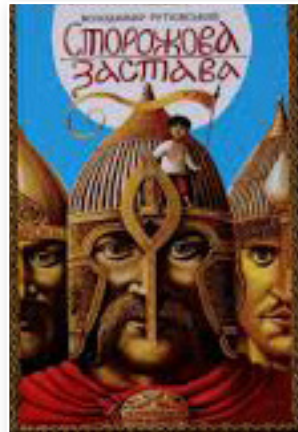

III. Ілля Муромець та інші... («Сторожова застава»)

Карпенко М. Билини : київ. цикл : поетич. переспів / М. Карпенко ; поет. переспів авт. ; передм. В. Базилевського ; іл. О. Карпенка. — Київ : Вадим Карпенко, 2006. — 309 с. : іл.

Лигун Юрій. Ілья Муромець і сила небесная / Ю. Лигун ; худож. С. Домбаян. — Київ : Послушник, 2011. — 447 с. : іл.

Орешкин Б. Четыре дня с Ильей Муромцем : повести / Б. Орешкин ; худож. А. Вохмин. — Москва : Дружба народов, 1992. — 255 с. : іл.

Рутківський В. Сторожова застава : повість із життя Київ. Русі / В. Рутківський ; худож. М. Паленко. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. — 304 с. : іл.

IV. Малі козаки **(«Джури козака Швайки»)**

Бабенко Г. Шляхом бурхливим : повість кінця 17 ст. / Г. Бабенко ; худож. оформл. М. Пшінки; підгот. тексту, передм. С. Іванюка; приміт. Б.Тихонова. — Київ : Веселка, 1995. — 269 с. : іл.

Крип'якевич І. Пригоди малих козаків : іст.-пригод. повісті та оповід. / І. Крип'якевич ; худож. О. Штанко ; передм. Р. Крип'якевича. — Київ : Веселка, 2004. — 255 с. : іл. — (Козаченьки).

Пригара М. Михайлик — джура козацький : іст. повість / М. Пригара ; худож. С. Караффа-Корбут. — Київ : Веселка ; Тернопіль : Джура, 2004. — 146 с. : іл. — (Козаченьки).

Рутківський В. Джури козака Швайки : [перша кн. з трилогії «Джури»] / В. Рутківський ; худож. М. Паленко. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2007. — 432 с. : іл.

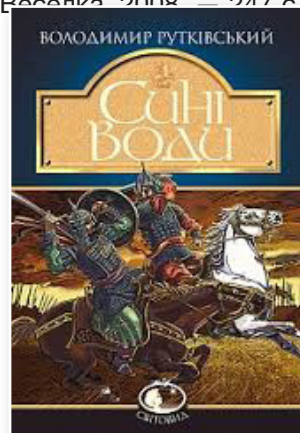
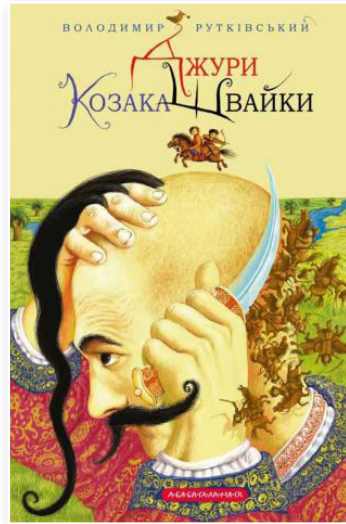
Чайковський А. На уходах ; За сестрою : іст.-пригод. повісті / А. Чайковський ; упоряд., передм. та слов. малозрозумілих слів, імен та назв О. Нахлік ; худож. Б. Михайлов. — Київ : Веселка, 2008. — 247 с. : іл. — (Козаченьки).

V. Довгий шлях до Синіх Вод. **(«Сині Води»)**

Каргалов, В. Вторая ошибка Мамаю : ист. повести / В. Каргалов ; худож. А. Верцайзер, Е. Поликашин. — Москва : Дет. лит.: МНПП «Траст», 1993. — 255 с. : іл.

Малик В. Горить свіча : роман / В. Малик. — Київ : Укр. письменник, 1992. — 431 с. : іл.

Рутківський В. Сині Води : іст. роман / В. Рутківський ; вступ. сл. І. Андрусяка ; іл.

О. Кіналя. — Тернопіль : Навч. кн. — Богдан, 2015. — 436, [1] с. : іл. — (Світовид : бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах. Сер. 3. Література 20 століття).

Ян В. Батий : роман / В. Ян ; пер. з рос. А. Шияна ; худож. К. Музика. — Київ : Веселка, 1991. — 435 с.

VI. Останні свідки... («Потерчата»)

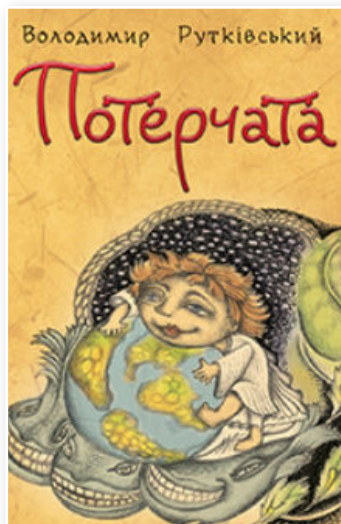
Алексієвич С. Останні свідки. Соло для дитячого голосу / С. Алексієвич; пер. з рос. Л. Лисенко. — Київ : Дух і літера, 2016. — 368 с.

Богомолів В. Іван : Півість / В. Богомолів ; пер. з рос. Л.Чубасова; худож. Є. Котляр. — Київ : Веселка, 1989. — 63 с. : іл.

Нестлінгер К. Пес іде в світ; Начхати нам на огіркового короля!; Гном у голові; Летить, хрущі : повісті / К. Нестлінгер, ; пер. з нім. В. Василюка, Є. Горевої, Є. Поповича; мал. О. Кохана. — Київ : Веселка, 2005. — 341 с. : іл. — (Лауреати Міжнародної премії ім. Г.-К.Андерсена).

Рутківський В. Потерчата : дит. сповідь для дорослих, які так нічому й не навчилися / В. Рутківський ; худож. В. Якубовський ; обкл. Р. Крамара. — Тернопіль : Богдан, 2013. — 256 с. : іл.

Тютюнник Г. Климко : Казки, оповід., повісті / Г. Тютюнник ; мал. В. Євдокимова; передм. М. Слабошпицького. — Київ : Веселка, 1981. — 189 с. : іл. — (Бібліотечна серія).

РОЗРОБКИ МАЛИХ ІГРОВИХ ФОРМ З ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА РУТКІВСЬКО

Додаток 2.1

Літературний аукціон

Умови гри. Бібліотекар називає літеру, учасники гри повинні згадати героїв книг Володимира Рутківського, імена яких починаються із даної літери (вірна відповідь оцінюється в 1 бал) та назву твору, де діють ці герої (за вірну відповідь учасник отримує 2 бали). У випадку, коли ім'я та прізвище починаються із різних літер, перевага надається імені. Виграє той, хто назбирає якомога більше балів.

Аристарх («Гості на мітлі»), Ахмет, Аліма («Сині Води»), Андак («Сторожова застава»), Абдулла («Джури-характерники»)

Бухтик, Барабула («Бухтик із тихого затону»), баба Марія («Гості на мітлі»), Барвінок («Джури»), Боброк Дмитро, Берендей, Барило («Сині Води»), Басман-бек («Джури-характерники»), Борихан, Бурумбей («Джури і підводний човен»), Богдан Глинський («Джури-характерники», «Джури і підводний човен»).

Вітько Капустянка («Бухтик із тихого затону»), Василь Потихенко («Гості на мітлі»), Вітько Бубненко («Ганнуся», «У гості до лісовика», «Сторожова застава»), Віра Миколаївна, Василь Григорович, Ванько Федоренко («У гості до лісовика»), Василь Хвощ, Володимир (князь) («Сині Води»), Велес, Володимир Мономах («Сторожова застава»), Вирвизуб («Джури»), Вікторик, Володко («Потерчата»).

Ганнуся («Ганнуся», «У гості до лісовика»), Грицик («Джури»), Гирич («Сині Води»).

Демко («Джури»), Данило («Сині Води»), Добриня («Сторожова застава»)

ЖЖила («Сторожова застава»), Ждана («Джури-характерники», «Джури і підводний човен»)

Зубатка («Бухтик із тихого затону»), Зейнула («Сині води»), Заремба («Джури-характерники»).

Ігор Мороз («У гості до лісовика», «Сторожова застава»), Ібрагім, Іван (лірник) («Сині Води»), Ілля Муровець («Сторожова застава»), Іслам-бек («Джури»).

Рвакуха Премудра («Бухтик із тихого затону»), Костянтин Іванович, Колька Горобчик («Ганнуса», «Сторожова застава»), Коцюба («Сині води»), Кібчик, Кобильський, Кудьма («Джури»), Колотнеча («Джури-характерники»).

Лидько («Сторожова застава»).

Микола Володимирович, Манія («Бухтик із тихого затону»), Михайло Олексійович («Гості на мітлі»), Медовуха, Мамай («Сині Води»), Миланка («Сторожова застава»), Мокрина, Мацик («Джури козака Швайки»), Менглі-Гірей («Джури-характерники»), Менгиз, Масар, Марко Чорторій («Джури і підводний човен»).

Наталочка («Ганнуса»), Наталя Задорожна («У гості до лісовика»).

Оля, Обертас («Бухтик із тихого затону»), Ольгерд («Сині Води»), Олешко Попович, Овсій, Оверко («Сторожова застава»), Остап Коцюба («Джури»), Одуд («Джури-характерники»).

Петрик («Сині води»), Пилип Швайка («Джури»)

Росанка («Сторожова застава»), Рашит («Джури»), Рахмон («Джури-характерники»), Ренат («Джури і підводний човен»).

ергійко («Бухтик із тихого затону»), Степан Коваленко («Гості на мітлі»), Санько («Джури»), Сабір («Сині Води»), Святослав («Сторожова застава»), Саїд-Мурза, Семко Загребельний, («Джури і підводний човен»).

Паня («Гості на мітлі»), Тишкевич («Джури козака Швайки»), Телесик («Джури-характерники», «Джури і підводний човен»), Тимко («Сині Води»).

Фуза («Джури і підводний човен»).

Хома Назарович («У гості до лісовика»), Хасан-бек, Хаджибей, Харитина («Сині Води»), Хасан («Джури-характерники»).

Цара («Бухтик із тихого затону»).

Шурхотун («Гості на мітлі»).

Жоуф («Сині води»).

Ядвіга Олізарівна («Гості на мітлі»).

Гра «Впізнай Книгу»

Варіант 1. Гортаємо сторінки (за назвами розділів).

Прибуття. Загадкове світло. Домовики. Збирачі лікарських рослин. Вогонь у печі. Полонений. Підкуп. Битва. Втеча. Чаклунські хитрощі. «Скуби, Степане, скуби!». Допомога. Нелегка розмова. Хвороба баби Марії. Битва на Лисій горі. Прощальний марш. («Гості на мітлі»).

Чудасія. Врятувати людину! Шурхіт за вікном. «Я можу буди видимим». Від кого веде свій рід людина. «Хорти-мурти з брамапутри». Знайомство триває. Біля джерела. Грибні навчання. «Хочеш стати артистом?». «А я у гай ходила». Чудернацький вовк. Свято Повного Місяця. Потаємне бажання. («Бухтик із тихого затону»)

Я і мої друзі. Могутнє дерево баобаб. Як складають вірші. Чим витягають відра. Хто там, під столом? Мама з шаблею. Колорадські жуки. Воротарський стрибок. «На варення сіла муха». Ще одна серйозна розмова. Як найкраще голодувати. Я ненавмисне підслухав. Смачно! («Ганнуся»)

Навіщо древні обв'язували личаки мотузками. Поїздка невідомо куди. Завдання головні і так собі. Перша сторожова ніч. Страшний дідуган. Біля обгорілого дуба. Мавка Ган. Звитяжці у кропиві. Невіруючий Хома Назарович. Як приємно чистити цибулю! «Приходьте до нас зимувати». Подарунок від зайця. («У гості до лісовика»)

З вогню та в полум'я. Втеча з острова. «Знать, добра то людина...». На пошуки коня. Кулачний бій. Стріли з вікна. Ховайся, Тимку! Все одно знайду. Вниз по Дніпру. Князь бродників. Посли київського князя. Хан Хаджибей. Іменини князя київського. Змова. Рада. Наживка. «Уруси ідуть!». У розпалі битви. На терезах долі. Вогнище в степу. («Сині Води»)

На поміч! Зміїв вивідник. Блискавки в голові. Невдала втеча. Дорогу відрізано. Володимир Мономах. Гопак чи карате? Ведмідь, що цупить черешні. Навчився на свою голову. В половецькому полоні. Децо про Микулу Селяновича. Смерть діда Овсія. Битва над Сулою. Повернення. («Сторожова застава»)

Врятуймо Воронівку! Людський голос межі звірів. Медова яма і вовк. Перший бій Дурної Сили. Людина з дупла. На кам'яному острові. Хто ж вивідник? Козацькі розмови. З вовкулацького кута. Втрачена зброя. По татарському сліду. Жінок на острові не тримати. Засідка. Битва у плавнях. («Джури козака Швайки»)

Хан Менглі-Гірей. Ворожбитське життя. Бусол пригощає гостя. Зимівник. Женихання. Сатанинський гриб. Ясир. У кайсацьких пазурах.

Саїд-Мурза пошився в дурні. Черкасі. Хан Мамай та інші. Телесикові розваги. Господар Дніпра приходить на поміч. Дорога до Криму. Бій на переправі. Вовкулацький слід. На допомогу! Дніпро горить. («Джури-характерники»)

Рятуйся, хто може! Напад. Під Переясловом. Козацькі хитрощі. Телесикові розваги. Розмови з Чорторієм. У пошуках Хасана. Мандрівонька пахне. Битва каменю й води. Знати й не змогти. Івасик в іншому світі. Підводний човен. День народження характерника. На стінах Очакова. Грицикова сваволя. Бій під Синопськими стінами. Велике цабе. («Джури і підводний човен»)

Іжак. Київські помадки. Жаба, що навчила плавати. Горнятко манної каші. Песик знаходить мене. Така страшна мама. Грудка цукру. «Бий краснопузого!». Поміж мамою та дідом. Породу не приховаєш. Сажалка Піддубного. Двійка таткові. Під кулями! Людина в золотому. («Потерчата»)

Варіант 2. Любов з першого речення (за початком твору)

«— Лети, Вітрику, — знеможено прохрипів вершник. — Тепер або пан, або пропав...». («Джури козака Швайки»)

«Шаблі викрешували іскри, коні гризлися межи собою і люто іржали, а їхні хазяї усе завзятіше налітали один на одного» («Джури-характерники»)

«Одного спекотного літнього дня запилюженими вулицями Воронівки проповзла дивна новина...» («У гості до лісовика»)

«Ну ніякого порядунку від цих дітлахів немає!» («Ганнуся»)

«Електричка вискочила із лісу, неначе за нею вовки гналися». («Бухтик із тихого затону»)

«Треба, здається, переходити на ручне управління...» («Гості на мітлі»)

«Над галявиною попливли запаморочливі пахощі гарячого кулешу...» («Сині Води»)

«— Князю... — долетів до нього тихий, мов шемрання сухого листа, голос. — Прокидайся, князю...». («Джури і підводний човен»)

«Вивідники повернулися, коли ранкове сонце ледь-ледь визирнуло з-за верб». («Сторожова застава»)

«Барвінок був страшно знічений». («Джури і Кудлатик»)

«Цей старий парк сусідив з таким же старим кладовищем». («Потерчата»)

Додаток 2.3

Раз-два-три – нуше до гри!

Літературний бліц-турнір для читачів-учнів 1-4 класів
(В. Рутківський. «Ганнуся», «У гості до лісовика»)

1. Як звали дівчинку, з якою подружив Кость Петрович?

Марійка

Ганнуся

Оленка

2. Як Ганнуся називала свого дорослого друга?

Кость Петрович

Кость

Дядько Кость

3. Куди поїхала Ганнусина мама?

До Африки

У Карпати

На Далекий Схід

4. У яку гру грали Кость Петрович і Ганнуся на пароплаві?

У шахи

У лото

Складали вірші

5. Чим наші герої діставали відро із криниці?

Собакою

Кішкою

Квочкою

6. Кого Кость Петрович і Ганнуся знайшли у садку?

Вужа

Цуценя

Їжачка

7. Якою травою Миколка Горобчик встеляв підлогу вдома?

Євшан-зілля

Чебрець

Подорожник

8. Кого ловили Кость Петрович, Ганнуся і Наталочка?

Козу

Квочку

Качку

9. Що подарували діти із 3 «А» своїм ровесникам із Далекого Сходу?

Цукерки

Книжки

Варення

10. Як називається книга – продовження пригод Ганнусі та її друзів?

«Намети над річкою»

«У гості до лісовика»

«Канікули у Воронівці»

Склади казку!

Літературні пазли
Для читачів-учнів 1-4 класів

Умови гри. У грі беруть участь дві команди, які по черзі відповідають на питання. Кожна вірна відповідь оцінюється певною кількістю пазлів. Виграє та команда, яка складе картинку першою.

Обладання. Коробки із пазлами.

Питання до гри.

«БУХТИК ІЗ ТИХОГО ЗАТОНУ»

Перший рівень. За вірну відповідь – 2 пазли.

Де відбуваються події казки «Бухтик у тихому затоні»? (У лісовому санаторії)

Яке дерево врятували Оля і Сергійко? (Вербу)

Як звали русалок – сестер Бухтика? (Манія і Чара)

На кого перетворився лісовик Обертас біля санаторію? (На квітку)

Що водяник Барбула вважав своїм найбільшим скарбом? (Дзеркало)

Другий рівень. За вірну відповідь – 4 пазли.

Без чого міг загинути Бухтик? (Без води)

Яку казку ставили у драмгуртку санаторія? («Як дідько чорта дури»)»

Чому Сергійкова та Олина мама заблукали у лісі? (Бухтик не хотів прощатися із друзями і плував їхнім мамам дорогу до санаторію)

У яку гру грав Обертас із грибами? («Щезни-з'явись»)

Третій рівень. За вірну відповідь – 6 пазлів.

Яке свято у мешканців затону було найголовнішим? (Свято Повного Місяця)

Яку роль у дружбі Бухтика і Сергійка відіграли вітаміни? (Завдяки їм Бухтик ставав видимим).

Хто і кому написав записку: «Не треба так сумувати. Адже навколо стільки друзів, які кожної хвилини готові прийти тобі на поміч». (Сергійко — Олі)

Четвертий рівень. За вірну відповідь – 8 пазлів.

Вірші якого поета почув Бухтик від Сергійка? (Анатолія Качана)

Впізнати героя за характеристикою: «Спритні у тебе руки, ох і спритні ж! А ще дуже чутливі і турботливі». (Чара)

«ГОСТІ НА МІТЛІ»

Перший рівень. За вірну відповідь – 2 пазли.

Як називається село, куди прибули гості на мітлі? (Горобці)

Назвіть дітей — героїв повісті «Гості на мітлі»? (Таня, Степан, Василь)

Кого Ядвіга Олізарівна хотіла навчити чаклунству? (Таню)

Кого вилікувала Ядвіга Олізарівна? (Бабу Марію)

Куди потрапила Таня, коли взяла без дозволу мітлу? (На Лису Гору)

Другий рівень. За вірну відповідь – 4 пазли.

У кого жив домовик Шурхотун? (У Степана)

Кого шукала у селі Ядвіга Олізарівна? (Ображених, нещасних або найвредніших дітей)

Як діти допомогли вилюдніти бабі-язі? (Прибралися у її хатині)

Чим захопився Аристарх після знайомства із Муркою? (Хоровим співом котів).

Третій рівень. За вірну відповідь – 6 пазлів.

Як розшифрується слово «СТУПА»? (Система Точного Управління Польотом)

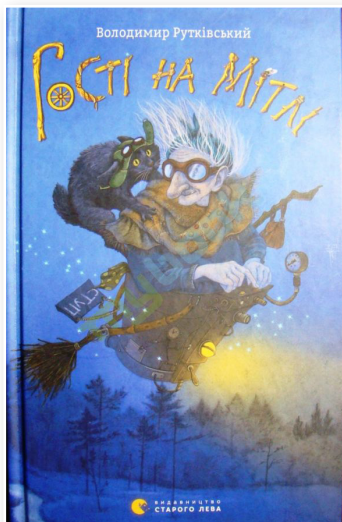
Яке справжнє ім'я було у Ядвіги Олізарівни? (Катруся)

Як можна було приборкати кота Аристарха? (Взяти його за зашийок)

Четвертий рівень. За вірну відповідь – 8 пазлів.

Який закон порушив домовик Шурхотун? (Не допомогати людям боротися із нечистою силою)

Хто вважав за наймовірне щастя — «бути просто людиною»? (Ядвіга Олізарівна)

Історія, фантастика, пригоди!!!

Літературне лото за історичною прозою В. Рутківського

Мета гри: Популяризувати історичні твори Володимира Рутківського серед читачів-учнів 5-7 класів.

Обладнання: Картки із цифрами від 1 до 65, бочівки із номерами питань

Умови гри: У грі можуть брати участь 2-3 команди. Капітани команд по черзі дістають бочівки із номерами питань, ведучий задає питання під даним номером. Протягом 30 секунд команда повинна відповісти на питання і закрити бочівкою клітинку із даним номером. Якщо відповідь невірна, то клітинка залишається незакритою. Виграє команда, яка першою закrije усі клітинки.

№ п/п	Питання	Відповідь	Книга
1.	Що об'єднало твори «Сторожова застава», «Сині води», «Джури козака Швайки», «Джури-характерники», «Джури та підводний човен»?	Село Воронівка	«Сторожова застава», «Сині води», трилогія про джур
2.	Чому Грицик і Санько втекли з Воронівки?	Вони рятувалися від гніву пана Кобильського	«Джури козака Швайки»
3.	Як звали хлопця, який потрапив у часи Київської Русі?	Вітько Бубненко	«Сторожова застава»
4.	Кого Санько вважав господарем Дніпра?	Сома	«Джури-характерники»
5.	Як звали «сватів» — русича і татарина?	Василь і Ахмет	«Сині Води»
6.	Скільки друзів було у ватазі Телесика?	8	«Джури і підводний човен»

7.	Який твір В. Рутківського розповідає про подорож у минуле?	«Сторожова застава»	«Сторожова застава»
8.	Які тварини були вірними помічниками Швайки?	Кінь Вітрик і вовк Барвінок	«Джури козака Швайки»
9.	У якому році відбулася битва на Синіх Водах?	1362 р.	«Сині Води»
10.	Що треба було для того, щоб Грицик став характерником?	Він повинен був витерпіти надлюдські муки	«Джури і підводний човен»
11.	Як звали серед татар Швайку?	Карчобан	«Джури-характерники»
12.	Про кого сказано: «Він намагається жити одинаком. І виходить лише тоді, коли щось затівається»?	Про Санька	«Джури і підводний човен»
13.	Як називалася Воронівка у часи Київської Русі?	Римів	«Сторожова застава»
14.	Що подарував Зейнулла своєму найкращому другові?	Човен	«Сині Води»
15.	Хто водночас служив і татарам, і шляхті?	Тишкевич	«Джури козака Швайки»
16.	Що Швайка та його друзі вчинили із паном Зарембою?	Зробили так, що він потрапив у татарський полон	«Джури-характерники»
17.	Якого київського князя зустрів Вітько у минулому?	Володимира Мономаха	«Сторожова застава»
18.	Хто узяв до себе джурую Санька?	Дід Кудьма	«Джури козака Швайки»
19.	Хто попередив замах на князя у Києві?	Петрик	«Сині Води»
20.	Які друзі дитинства стали непримиренними ворогами?	Менгиз і Богдан Глинський	«Джури і підводний човен»

21.	Про кого сказано: «А сам ти хто єси? Ні коня, ні кольчуги, ні княжого знака...»	Про Дмитра Боброка	«Сині Води»
22.	Як називали головного героя «Сторожової застави» у часи Київської Русі?	Мирко	«Сторожова застава»
23.	Чим вирізнявся Грицик серед воронівських хлопчаків?	Гострим зором	«Джури козака Швайки»
24.	Хто був татарським побратимом Швайки?	Рашит	«Джури-характерники»
25.	Яке місто штурмували козаки у третій книзі про джур?	Очаків	«Джури і підводний човен»
26.	Скільки років було Санькові і Грицику, коли вони стали джурами?	12	«Джури козака Швайки»
27.	Про кого сказано: «У нього, бач, ще й молоко на губах не обсохло, а вже додумався до такого, до чого ми все життя йшли».	Про Телесика	«Джури-характерники»
28.	Як звали козака, який разом із Телесиком побудував підводний човен?	Марко Чорторий	«Джури і підводний човен»
29.	Який предмет із ХХ століття став знаряддям перемоги над половцями?	Ліхтарик	«Сторожова застава»
30.	Як зараз називається річка Сині Води?	Синюха	«Сині Води»
31.	Де відшукав Санько нору, яка вела у потойбічний світ?	На острові Хортиця	«Джури і підводний човен»
32.	Хто із героїв «Сторожової застави» готував зміну богатирям?	Олешко Попович	«Сторожова застава»
33.	Що готував Швайка протягом багатьох років?	Повстання у Криму	«Джури-характерники»

34.	Із ким вирушив Тимко на пошуки Зейнулли у Дике Поле?	Із сліпим лірником Іваном	«Сині Води»
35.	Хто вважав, що «Україна не сьогодні-завтра готова спалахнути, як оце багаття. Біда лише у тім, що все сирі гілки трапляються?»	Дід Кібчик	«Джури козака Швайки»
36.	Від якого слова, на думку автора, пішло прізвисьце богатиря Іллі?	Мур	«Сторожова застава»
37.	Про кого сказано: «Якби не він, то на цьому полі пролилося б нині багато братської крові»	Про Тимка	«Сині Води»
38.	Про кого козаки вирішили: «Їх тут на острові не буде?»	Про жінок	«Джури козака Швайки»
39.	Хто вперше зрозумів, що характерництву можна навчитися?	Телесик	«Джури-характерники»
40.	Де козаки знайшли Хасана?	На турецькій галері	«Джури і підводний човен»
41.	Хто з героїв «Джур» встиг тричі змінити прізвисько?	Демко	Трилогія про джур
42.	Як звали сина Володимира Мономаха, заручника у половців?	Святослав	«Сторожова застава»
43.	Яку кару замислили спершу татари для Швайки?	Посадити на палю	«Джури-характерники»
44.	Хто був старостою села Воронівка у романі «Сині Води»?	Коцюба	«Сині Води»
45.	Про що пророкував Санько козакам наприкінці трилогії?	Козацькі чайки плаватимуть Чорним морем	«Джури і підводний човен»
46.	Кого Швайка узяв до себе джурую?	Грицика	«Джури козака Швайки»

47.	Що навіювали Телесик із друзями татарам на човні?	Що перед човном – скеля.	«Джури-характерники»
48.	Що здійснили козаки у фіналі трилогії про джур?	Захопили турецьку галеру	«Джури і підводний човен»
49.	Яка історична особа об'єднує роман про забуту битву та трилогію про виникнення козацтва?	Мамай	«Сині Води», трилогія про джур
50.	Що означає слово «джура»?	Хлопець-козацький зброєносець і слуга, який навчається козацької справи	«Джури козака Швайки»
51.	Яке сучасне місто в часи козаччини називалось Хаджибей?	Одеса	«Джури і підводний човен»
52.	Назвіть синонім до слова «швайка»	Шило	«Джури козака Швайки»
54.	Де похований Ілля Муромець (Муровець)?	У Києво-Печерській Лаврі	«Сторожова застава»
55.	Хто такі яничари?	Воїни, які ще малими були вивезені чи викрадені з інших країн і забули рідну мову	Трилогія про джур
56.	Як перекладається із татарської мови слово «гяур»?	Чорт, біс	Трилогія про джур
57.	Як називали татари русичів?	Уруси	«Сині Води»
58.	Хто склав пісню про дружбу татарчука і малого русича?	Лірник Іван	«Сині Води»

59.	Хто захопив у полон князя Дмитра Боброка?	Бродники	«Сині Води»
60.	Про що розповів Петро, опинившись на Коцюбіївому хуторі?	Про Куликовську битву	«Сині Води»
61.	Як звали дівчину — кохану Грицика?	Фуза	«Джури і підводний човен»
62.	Чим вирізнялася серед жінок Санькова мати?	Богатирською силою	«Джури козака Швайки»
63.	Героєм яких ще повістей В. Рутківського є Вітько Бубненко?	«Ганнуся», «У гості до лісовика»	«Сторожова застава»
64.	Як звали козака Швайку?	Пилип	«Джури козака Швайки»
65.	Кому належать слова: «Ми полишені самі на себе. Тільки самі себе мусимо захищати. Коли встоїмо — будемо жити, а ні — то й жити не варто»	Богдану Глинському	«Джури і підводний човен»

Вірши з житої боди...

Поетичне «Поле чудес»

Для учнів 8-9 класів

Мета. Ознайомлення читачів із віршами Володимира Рутківського.

Обладнання. Барабан із стрілкою, табло. Поле барабану поділено на 8 секторів. На 4-х секторах написано слово «хід», на одному — знак «+», на другому — цифра 2, а також по одному сектору із цифрою «0» і словом «банкрот». На табло розміщуються літери, закриті паперовими листками.

Умови гри. Гра «Поле чудес» проводиться у кілька етапів. Спочатку відбувається відбір гравців за задалегідь запропонованими питаннями. Гравці групуються у «трійки». Гравці повинні відгадати зашифроване слово одразу або називати літери. Якщо слово вгадується по літерам, то гравець обертає барабан і дивиться, на який сектор вкаже стрілка барабана. За кожну вірно відкриту букву нараховується один бал. Сектор зі словом «хід» дозволяє назвати одну букву. Цифра «2» дозволяє відкрити відразу дві букви підряд. Сектор «+» дозволяє відкрити будь-яку букву. А ось сектор «0» означає перехід ходу. Якщо стрілка вкаже на напис «Банкрот», всі набрані бали анулюються.

Питання для попереднього відбору.

У якому році народився Володимир Рутківський? (1937; 1947; 1952)

Ким були батьки письменника? (Вчителями; селянами; робітниками)

В основу якої книги лягли спогади автора про власне дитинство? («Канікули у Воронівці», «Ганнуся», «Потерчата»)

Який перший прозовий твір для дітей написав В. Рутківський? («Бухтик з тихого затону», «Ганнуся», «Гості на мітлі»)

Як у своїх творах В. Рутківський назвав рідне село? (Римів; Велика Буримівка; Воронівка)

За яку книгу В. Рутківський отримав Національну премію України ім. Т. Шевченка? («Джури козака Швайки», «Сині Води», «Сторожова застава»)

Скільки книг про джур написав В. Рутківський? (2; 3; 4)

У якому місті живе письменник? (Київ; Одеса; Львів)

Перший тур.

Перший тур.

Неначебто старі жінки
Зійшлися верби у ріки.
В прозору далеч задивились,
Немов чекати не... .
Дієслово. 8 літер.

(Навчились)

Другий тур.

Послухай!
Почнемо спочатку,
Якого й шукати дарма.
Іще не зрівняли...,
Ще й Канева, власне, нема.
Іменник. 8 літер.

(Хрещатик)

Третій тур.

Давно забулась рідна сторона,
Є місто в нас,
І є свої домівки, —
Та раз у раз крізь пам'ять вирина
... дух батьківської долівки...
Прикметник. (8 літер).

(Полинний)

Фінал.

Широчінь яка, а теплінь яка!
Жайвір пісню в теплі світанковому клепле.
Пахне теплим борошном з вітряка,
Навіть прах на землі моїй теплий.
На моїй землі, на простору цьому,
Наче долі дар, приймеш свято втоми, —
Це тоді, коли м'язи бажають сонця,
Коли губи в шовковиці,
І тоді, коли всі сподівання й мірила,
М'яко згорнені на ніч, мов крила.
Я про тебе, земле, про тебе.
Назва вірша — батьківщина В. Рутківського. (8 літер).

(Черкащина)

Додаток 6

Незвичайні Заніжки у Воронівці

Сценарій літературної подорожі для читачів-учнів 5-6 класів

Дійові особи. Ганнуся, Кость Петрович («Ганнуся»), Вітько Бубненко, Ілля, Олешко («Сторожова застава»), Швайка, Грицик, Санько, Демко, Телесик, Вирвизуб, Гуркан, Мусійко («Джури-характерники»), Лірник, Дмитро Боброк, Петрик («Сині Води»).

*На сцені з'являються
Кость Петрович і Ганнуся.
Вони весело перекидаються м'ячиком.*

Ганнуся. «Незабаром поворот...». Твоя черга, Костю!

Кость Петрович. «На садок і на город».

Ганнуся. «А в долині, за городом»...

Кость Петрович (після паузи). «Протікає річка з бродом!»

Ганнуся. Гарний рядок! Я вже думала, що ти скажеш: «Ходять люди з бутербродом!»

Кость Петрович. Звідки ти це знаєш?

Ганнуся. «А до річки рано-вранці...».

Кость Петрович. «Ходять з лісу сіроманці!»

Ганнуся. «Вони бігають і виють...»

Кость Петрович. «В нашій річці ноги миють...»

Ганнуся. Ой, як гарно ти придумав! Не лапи свої вовчі, а ноги! А ти, Костю, непогано граєш у вірші. Не гірше, ніж у нашому класі.

Кость Петрович. Як приємно чути такі слова! Ні, що не кажіть, а діти часом теж — чудовий народ.

З'являється Вітько. Дивиться пильно на Костя Петровича.

Вітько. Олешку...

Ганнуся. Це не Олешко, а Кость!

Вітько. Так-так... А ти... Лидькова сестричка, Оленка?

Ганнуся. Ні, я Ганнуся! Що це з тобою?

Кость Петрович. І чого ти, друже, такий дивний? З ким бився?

Вітько (механічно). З половцями.

Кость Петрович. Знаєш, Ганнусю, наша Воронівка колись називалась городом Римовом. Ще за часи Володимира Мономаха майже щороку тут відбивали половецькі наскоки.

Ганнуся. А чому назвали Воронівкою?

Вітько. Бо на битви завжди злітаються ворони.

Кость Петрович. Ти що... побував у минулому?..

З'являються Ілля та Олешко.

Олешко. Мирку!

Ілля. Повернувся до себе, так?

Олешко. А де ж той змії? Ну... вер-то-літ...

Ілля (*дивиться на Костя Петровича*). Олешку, дивися, він чимось на тебе схожий... Певно, твій далекий нащадок...

Ганнуся. Це... хто?

Вітько. Це мої друзі. Ілля Муровець та Олешко Попович.

Кость Петрович. Муромець?

Вітько. Ні, Муровець. Того що мури зводив. Правда, дядьку Ілля?

Ілля. Правда. А батько був ще й знаменитий пічник. Ото, було, звезде піч, і каже: «Ану, Ільку, лізь туди та погуцикай добре!». Я й ліз... А потім князь переяславський взяв мене до своєї раті. Тож тепер мене і Муромцем іноді кличуть – довелося помахати мечем аж під Муромом...

Олешко. Ото дива, що й нас через 900 років пам'ятають! Тільки не все. Ви вже розкажіть усім, хто ми є насправді. Мирко знає. А нам час повертатися, землю від ворогів стерегти... (*Вклоняється. Ідуть*).

Кость Петрович. Ото дива... Ніколи не думав, що я предок Олешка Поповича. І ніколи не гадав, що зустрінуся із нашими богатирями.

Ганнуся. Вітько, а як ти до них потрапив?

Вітько. Через печеру... у Чорному яру.

Кость Петрович. Де вона?

Вітько. Ось...

Кость Петрович. Здається, що там чути якісь голоси... Ось що, друзі. Не варто нам втручатися в історію, а от поспостерігати можемо...

Відходять. З'являються Грицик, Санько, Телесик і Швайка, Вирвизуб, Гуркан, Демко.

Вирвизуб. Як ся маєш, Пилипе? Ну й дісталося ж тобі! Живого місця не лишилось.

Швайка. Нічого, якось видряпаюсь. (*Дивиться на Гуркана, той одводять очі*). Мертві сорому не мають, так? А тобі він пече більше, ніж рани. Повівся, як дитина: кинувся мені на допомогу, а міг збирати вірних людей до святої справи. Щоб Бахчисарай став не ворогом, а рідним братом Києву, Черкасам чи Переяславу... Та не так сталося, як гадалося.

Грицик. Галеру ми провели аж до самого моря. На Дніпрі вона більше не з'явиться.

Санько. І татари полишили ці місця.

Демко. Це добре. Тоді я рушаю... до діда.

Вирвизуб. Його дід у спідниці ходить! *(Усі сміються).*

Швайка. То і Телесика із ватагою бери із собою. Рано їм ще козакувати.

Телесик. Та ви що, дядьку Пилипе? Ви ж...ви ж Грицика із Саньком нікуди не проганяли, правда? Ми що, гірше за них, га?

Санько. А такі не гірші. Бачте, як налякали того турецького човна!

Грицик. Слухайте мене, товариство! Я ось що вирішив: коли вже Телесикові так кортить козакувати, то я його візьму до себе джурою. І зроблю із нього такого козака, що, може, й самому Швайці не поступиться. То що — підеш до мене джурою?

Телесик. Піду. А потім ми з тобою до Криму подамося. І там такої каші заваримо!

Швайка. Це що ж ви там заварите?

Телесик. Колотнечу здійmemo, от що? *(Козаки здивовано перезираються).*

Швайка. Це хто тебе про колотнечу напоумив?

Телесик. А ніхто! Сам доп'яв. А не вдається, то ми придумаємо для них щось інше.

Вирвизуб. Ну й діти пішли. *(До Швайки).* У нього, бач, ще молоко на губах не обсохло, а вже додумався до такого, до чого ми все життя йшли...

Швайка. І не кажи. А ти, Саньку, що мовчиш? Що бачиш?

Санько. Бачу наші чайки на морі. Багато чайок. *(Ідуть).*

Вітько. Хто це були?

Кость Петрович. Ех ти, а ще мандруєш у часі... Це були перші козаки. Отой, що бачив чайки — ворожбит і характерник Санько. Характерники вміли відводити ворогам очі, навіювати їм різні думки, перехоплювати стріли і кулі, замовляти рани і навіть бачити майбутнє. А отой, що поранений — козацький вивідник Швайка.

Вітько. Розвідник?

Кость Петрович. Так.

Ганнуся. А хто такий джура?

Кость Петрович. Джура — це хлопчик-зброєносець у дорослого козака. Він доглядав за господарським конем і зброєю, а господар навчав його військової справи. Із таких виходили найкращі козаки.

Вітько. О! Треба було таки попроситися до них джурою! Я прийоми карате знаю!

Кость Петрович. Цього мало. Треба ще знати, за що боролися козаки.

Вітько. Як за що? За Україну. Проти татар.

Кость Петрович. Вірно. Але треба ще й історію знати. З татарами тоді теж було не так однозначно... Ви, друзі, щось знаєте про Мамаю?

Ганнуся. Це козак із картинки. Я бачила.

Вітько. Який козак? Це ж той хан, якого перемогло військо Дмитра Донського у Куликовській битві!

Кость Петрович. А ти знаєш, Вітьку, що перша перемога над татарами була за 18 років до Куликовської битви?

Вітько. Ні...

Кость Петрович. Це трапилося на Синіх Водах. Зараз це річка Синюха...

Вітько. Ой, дивіться! Здається, знову повертаються наші знайомі! Здається, зараз ми почуємо щось цікаве... Може, і про Мамаю?

Виходить Швайка і Вирвизуб, тримаючи за плечі Телесика і Мусійка.

Швайка. Телесик, Мусійку! Що не поділили?

Телесик (*киває на Мусійка*). А чого він... каже, що татари — гарні люди.

Мусійко. І неправда! Я не про всіх татар казав. Тільки про Мамаю! Його наш маляр у себе на стіні намалював: сидить той Мамай у степу перед вогнищем і грає на кобзі.

Телесик. Татарський хан — і грає на кобзі?

Швайка. А знаєш, Мусійку, схоже, твій маляр таки має рацію...

Телесик. Та що ти таке кажеш?

Швайка. Не гарячкуй. Ось послухайте про Мамаю. Десь літ із ста сорок тому був він звичайним воїном. А завдяки своїй кмітливості і хоробрості згодом став ханом кримської орди. А тоді почав думати, як би стати воєначальником усіх татар... Тоді татари вважали себе такими дужими, що не хотіли коритися навіть Золотій Орді. Але, на жаль, чомусь вважали, що нападати на своїх сусідів — то велика доблесть. Зрештою, обридло це нашим русичам та литовським князям, і вони вирішили прогнати татар. А для цього почали перемовини із Мамаєм: мовляв, ми тобі допоможемо стати беклербеком — воєначальником усієї Золотої Орди, а ти не втручатимешся у нашу з правобережними татарами битву. Наші розбили татар на річці Сині Води, а Мамай майже двадцять років керував Золотою Ордою.

Телесик. А до чого тут портрет того богомаза?

Швайка. А до того, що за всі ці роки жодного збройного татарина не

було на наших землях. Ні по лівій, ні по правій беріг Дніпра. І ми з ними жили, як добрі сусіди. Тому багато хто із нашого люду вважає його мало не благодійником нашої землі. Бачте, навіть малюють його... Так що, друзі, не треба вам битися, кожен із вас правий по-своєму. *(Дуть)*.

Вітько. Он хто він, Мамай! А я нічого про нього не знав. Ой... знову хтось йде!

Виходять лірник, Дмитро Боброк і Петрик.

Петрик. Дядьку Дмитре! А я чув пісню про нашу Воронівку...

Боброк. Яку?

Петрик. Казали, її склав лірник, якому татарва виколола очі... А співали так: «По цей бік долини та й гуло село, по той бік долини гомонів татарський аул...»

Боброк. А далі?

Петрик. А далі малий русич Тимішко та татарча Зейнулла запряглися бути друзями-братами на усе життя. Та розлучила їх лиха доля... А як виростили, то почали шукати одне одного... Це ж про нашого Тимка та Зейнуллу!

Боброк. Здається так, хлопче...

Петрик. Проїшли літа, і якось стрілися увечері серед чистого поля дві ватаги. «Смерть татарам!» — вигукнув Тимко. «Бий урусів!» — крикнув Зейнулла. І билися вони, аж доки не впали з ножами в грудях. А коли випали ранкові роси, востаннє розплющили очі і впізнали одне одного. І заплакав Тимішко: «Здрастуй, друже-брате!» «Тимошку, джан!» — заплакав Зейнулла. І обнялися вони, і їхні душі, уже навек нерозлучні, відлетіли на небо...

Боброк. Гарна пісня, Петрику. Війна і ненависть помирає, а дружба і приязнь житимуть вічно...

Вітько. Правда! Так і є!

Петрик. Хто там? Хто це? *(Дуть)*.

Ганнуся. Ну от, сполохав людей...

Кость Петрович. Та ні, Вітько не винен. Нам не можна в історію втручатися. Треба лише її пам'ятати.

Вітько. Скільки ж усього було в нашій Воронівці!

Кость Петрович. Як і по всій Україні. А про це нам розповів у книгах наш земляк, Володимир Рутківський. Читайте, друзі, його книги, і зростаєте патріотами своєї землі.

Звучить «Пісня джури».

(Муз. О. Жилінського, слова О. Кононенка)

<https://www.youtube.com/watch?v=pJd6YYxaXq8>

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Книги

Карасьов М. В пошуках українського героя : літ.-критич. ст. / М. Карасьов — Київ : Задруга, 2013. — 127 с.

Марченко Н. Володимир Рутківський: тексти долі : біогр. нарис / Н. Марченко ; НАН України ; НБУ ім. В. І. Вернадського ; обкл. В. Басалиги. — Тернопіль : Навч. кн.—Богдан, 2014. — 432 с. : [8] окр. арк. іл., фотоіл. — Пристат. бібліогр.

Одкровення в кафе «Пегас» : письм. про себе. Анекдоти. Кулінар. рецепти : збірник / вид. рада: В. Баранов [та ін.] ; передм., упоряд. М. Слабошпицького ; худож. В. Кузьменко. — Київ : Ярославів вал, 2010. — 425 с. : іл., фотоіл.

Володимир Григорович Рутківський: «Яке то неймовірне щастя — бути просто людиною!» : біобібліогр. нарис / НБУ для дітей ; авт. вступ. ст. Н. Марченко ; бібліограф-уклад. Н. Гажаман. — Київ : [б. в.], 2009. — 78 с. : 1 портр. — (Дитячі письменники України).

Статті

Александрова Г. Над текстами долі Володимира Рутківського : рецензії / Г. Александрова // Дивослово. — 2015. — № 3. — С. 62-63. — Рец. на кн.: Марченко Н. Володимир Рутківський: тексти долі : біографічний нарис / Н. Марченко. — Тернопіль : Навч. кн.— Богдан, 2014. — 432 с.

Гаврош О. Одеський казкар-характерник : [Володимир Рутківський] / О. Гаврош // Літ. Україна. — 2012. — 9 лют. — С. 12.

Катаєва М. BaraBooka визначила кращі книжки для дітей : Київ читає / М. Катаєва // Вечірній Київ. — 2016. — 22 груд. — С. 24.

Качак Т. Тема війни і миру в сучасній українській прозі для дітей та юнацтва / Т. Качак // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. — 2015. — № 3. — С. 22-24. — Бібліогр.: с. 24.

Купріян О. Літнє читання — і ніякого навчання : дитяча бібліотека : сім дитячих книжок для літнього читання / О. Купріян // Україна молода. — 2015. — 4 черв. — С. 12.

Лісничка Л. Урок-конкурс за романом-трилогією Володимира Рутківського «Джури...» : («Джури козака Швайки», «Джури-характерники», «Джури та підводний човен») : укр. л-ра, 8 клас / Л. Лісничка, Н. Романцова // Укр. мова й л-ра в сучасн. шк. — 2013. — № 6. — С. 43-46.

Марченко Н. В. Г. Рутківський: «...Я все-таки був звичайним дитям того покоління, тієї епохи...» / Н. Марченко // Укр. літ. газета. — 2012. — 4 трав. — С. 6.

Павлів І. Володимир Рутківський. «Джури козака Швайки»: дидактичні матеріали і методичні орієнтири до вивчення твору / І. Павлів // Дивослово. — 2014. — № 11. — С. 22-26.

Родик К. Український Жуль Верн : Володимир Рутківський відновив традиції українського екшену / К. Родик // Україна молода. — 2011. — 15 лют. — С. 10.

Рутківський В. Володимир Рутківський: «Вірю не стільки в себе, скільки у своїх героїв» / В. Рутківський ; запитував С. Козак // Літ. Україна. — 2012. — 17 трав. — С. 6.

Рутківський В. Письменник — характерник / В. Рутківський ; розмову вела Н. Дмитренко // Україна молода. — 2012. — 19 квіт. — С. 12-13.

Рутківський В. Премія з Дерибасівської / В. Рутківський ; розпитував кор. «ЛУ»// Літ. Україна. — 2015. — 10 верес. — С. 7.

Рутківський В. Текст має бриніти, мов дзвін : чудовий дитячий письменник Володимир Рутківський : соковиті спогади про дитинство і «рецепти» книжок, що розходяться, як гарячі пиріжки / Рутківський, Володимир // Освіта України. — 2014. — 3 листоп. — С. 12.

Рутківський заснував власну премію — «Джури»// Україна молода. — 2013. — 23 квіт. — С. 12.

Суховецький М. Характерник Рутківський / М. Суховецький // Бібліотечка «Дивослова». — 2012. — № 1. — С. 48-50. — Рец. на кн.: Рутківський В. Джури-характерники : роман / В. Рутківський. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009.

Шупта Д. Вічна дитинність творення : постать / Д. Шупта // Слово Просвіти. — 2016. — 31 берез.-6 квіт. — С. 10-11.

«ВІРЮ НЕ СТІЛЬКИ В СЕБЕ, СКІЛЬКИ У СВОЇХ ГЕРОЇВ»

Методичні поради до 80-річчя від дня народження
Володимира Рутківського

Відповідальна за випуск: Гордієнко А.І.
Матеріал підготувала: Осадча Ю.В.
Літературний редактор: Кадькаленко О.А.
Комп'ютерна верстка Ярчак Н.В.
Підписано до друку 7.09.2017 р.
Зам. № 11. Наклад 75 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

НБУ для дітей
вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua